

POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

Názov práce: **K procesom akulturácie na Dolnej zemi**

Autor: **PhDr. Boris Michalík, PhD.**

Oponent: doc. PaedDr. Miroslav Kmeť, PhD.

Pracovníci Katedry manažmentu kultúry a turizmu FF UKF v Nitre už viac rokov vyvíjajú pozoruhodné vedeckovýskumné aktivity v oblasti spoznávania a skúmania kultúry dolnozemskej Slovákov. Ako historik oceňujem najmä efektívne využitie historického materiálu tohto výskumného tímu, čo môže byť inšpirujúce aj pre historiografiu, ktorá má v súčasnosti oproti etnológii, kulturológii či literárnej vede zaiste ešte značné rezervy v skúmaní priestoru slovenskej Dolnej zeme („Dolnozemskeho Slovenska“). Boris Michalík nepochybne patrí ku kľúčovým osobnostiam venujúcim sa tejto problematike s významnými vedeckými výsledkami.

V habilitačnej práci (v rozsahu 137 s.) si zadal cieľ – odhaliť dosiaľ nepoznané alebo nové kontexty etnickej problematiky, akulturačných procesov, *„porovnávať a zhromaždiť dostatočne široký komplex poznatkov k formulovaniu záverov a zovšeobecnení v intenciách materiálu, času, teórie aj metodológie“*, resp. predovšetkým *„preukázať relevantnosť a dôležitosť analýzy akulturačných faktorov a faktorov formovania minoritnej kultúry, ktoré pôsobia v dolnozemskej priestore na slovenské minoritné spoločenstvá“*. V úvode jasne, zrozumiteľne objasnil koncept práce, jej obsah i čo nebude jeho súčasťou. Ďalej definoval ciele práce, metódy skúmania, štruktúru práce, ako aj súčasný stav skúmanej problematiky doma a v zahraničí. V 4. časti spracoval teoretické prístupy k etnickým procesom a akulturácii na základe odbornej literatúry. Tematike sa autor venoval prehľadne a komplexne, postupne mapujúc terminologickú bázu (cez kľúčové pojmy – kultúra, etnicita, etnické procesy, etnická enkláva, etnická diaspóra, asimilačné procesy). Analyzoval rôzne aspekty témy, konkrétne jednotlivca verzus spoločnosť, medzigeneračný prenos a minoritná kultúra, vzťah majority a minority.

5. časť reflektuje vybrané aspekty sťahovania Slovákov na Dolnú zem, medzi nimi historické príčiny slovenskej kolonizácie Dolnej zeme po vyhnaní Osmanov z Uhorska, pričom zvolil istú štruktúru v piatich bodoch (od chronológie cez regióny a lokality, profesie osadníkov v novom prostredí, konfesionálne zloženie po približné počty), uplatnenú potom v nasledujúcich podkapitolách. Čo sa týka všeobecne prijatej chronológie etáp sťahovania (prvýkrát na s. 43) upozorňujem, že pôvodne ich uviedol Ján Sirácky – a nie Anna Divičanová a Ondrej Krupa v práci *Slováci v Maďarsku* (ako to vyznieva na s. 90, pozn. 123). Prípadne

by som informačnú bázu radil doplniť o štúdie Jána Gomboša. Dr. Michalík rozdelil časti dolnozemskeho priestoru do podkapitol – *Sťahovanie do Maďarska* (kde by som odporúčal viac zdôrazniť rozdielnosť regiónov, zvlášť v dodnes pociťovanej kultúrnej odlišnosti tzv. južnej Dolnej zeme a „Peštianskej oblasti“), ďalej *Rumunský Banát a Bihorské hory* (kde by sa tiež žiadalo špecifikovať regióny okrem už uvedených v názve, resp. tiež „obmedziť“ názov na Rumunsko), nasleduje Srbská Vojvodina (kde autor rozlíšil Báčku, Banát a Sriem, pričom treba zdôrazniť, že Banát patril chronologicky k posledným regiónom osídľovaným Slovákami). Veľmi pozitívne hodnotím, že sa pracovnému tímu, ktorého je Dr. Michalík členom, podarilo v niekoľkých prípadoch revidovať dobu príchodu prvých slovenských kolonistov do tej-ktorej osady. Ďalšiu podkapitolu predstavuje *Chorvátska Slavónia* (región rozdelil do oblastí podľa Víta Ušáka; inak chorvátsku časť Sriemu autor spomenul v predchádzajúcom texte). K tomuto segmentu by som popri Ušákovi odporúčal novší zdroj *Slováci v Chorvátsku* od Kvetoslavy Kučerovej (2006), ktorá Ušákové poznatky ďalej rozpracovala a inovovala. (pozn.: jazykovo správne má byť Požežská oblasť – nie Požegská, rímskokatolícky bez spojovníka)

Stručným prehľadom je podkapitola *Genéza sťahovania Slovákov do Bulharska* (odporúčam zdroje: monografie Jána Michalka, Jozefa Hrozienčika, Jána Botíka). V záverečnej podkapitole tejto časti autor primerane zhodnotil podobnosti a odlišnosti v procese kolonizácie Dolej zeme v jednotlivých krajinách a regiónoch.

Za najvýznamnejšie časti práce považujem šiestu až ôsmu. Najskôr omylom došlo k chybnému číslovaniu v texte 6. časti – *Synkretizmus ako nástroj analýzy akulturačných procesov*, je uvedená ako 3. a tak aj jej podkapitoly. Autor vychádzal z Botíkovho modelu etnickej subkultúry, ktorý ďalej rozpracoval podľa konkrétnych situácií a okolností migrácií. Zohľadnil pritom niekoľko faktorov: fázu kolonizácie, lokalitu, prostredie, iné etniká, obdobie hodnotenia. Vytvoril grafy, v ktorých zachytil viac modelov akulturácie, a to primárnej, sekundárnej a terciárnej kolonizácie a v nasledujúcom texte realizoval modely akulturácie lokalít pred a po 2. svetovej vojne v konkrétnych obciach – Borumlak a Varzal', Butín, Erdevík.

V 7. časti autor skúmal faktory akulturácie, ktoré precízne a zmysluplne spracoval do ich klasifikácie podľa skupín a podskupín a v nasledujúcom texte odôvodnil. Správne zaznamenal najvýraznejšie faktory akulturácie u dolnozemskejších Slovákov, vrátane hospodársko-politického vývoja, administratívno-správneho členenia atď., aj ich celkový komplex. K jeho poznámke o „línii výstavby národného štátu“ v povojnovom Československu a teda eliminácii počtu nemeckej a maďarskej menšiny by som dodal, že v tej intencii sa prezident Beneš a ďalší lídri usilovali aj o vysťahovanie slovanských menšín – poľskej a rusínskej (pozri: M. Šmigel' – Š. Kruško: *Opcia*, 2005). Autor konkrétne analyzoval akulturačné faktory v Senváclave a Šáre.

V poslednej 8. časti – *Existencia slovenských minoritných komunít na Dolnej zemi* – sa autor zaoberal súvislosťami socializácie v národnostnom duchu v rodinnom prostredí, výučby materinského jazyka (táto podkapitola by si však žiadala väčší priestor na predstavenie rozdielov v jednotlivých krajinách), vzťahu konfesionality a etnickej identity, spolkovéj

a záujmovej činnosti (odporúčal by som doplniť konkrétnymi príkladmi v istej chronológii), podpory materskej krajiny, medzilokálnych kontaktov a kontaktov so Slovenskom. Napokon sa venoval aj tematike stereotypov a stimulácie etnickej identity. Texty týchto vyššie uvedených častí práce predstavujú fundovaný a pozoruhodný záber skúmanej problematiky. Autor problémy dáva do širšieho kontextu doby a udalostí, myšlienково ich uzatvára. Na základe komparácie javov prichádza k dôležitým záverom. Stanovené ciele práce sa mu podarilo naplniť.

Predložená habilitačná práca spĺňa aj všetky formálne kritériá. Vo svojom posudku som sa pokúsil poukázať na to, čo z hľadiska kvality obsahu predložených textov považujem za pozitíva, no uviedol som i menšie nedostatky či skôr rezervy. Celkovo konštatujem, že predložený spis je podľa mojej mienky originálnym výsledkom tvorivej práce skúseného bádateľa a autora. Chcem zdôrazniť, že hlavný prínos práce vidím v otváraaní a spracovávaní dôležitej tematiky slovenskej Dolnej zeme, ktorá zo svojej podstaty vyžaduje náročný a poctivý výskum.

Na základe všetkých uvedených skutočností odporúčam, aby Vedecká rada FF UKF v Nitre udelila po úspešnom habilitačnom konaní PhDr. Borisovi Michalíkovi, PhD., titul docent v odbore 3.1.2 Kulturoológia.

Banská Bystrica 18.08.2013

---

doc. PaedDr. Miroslav Kmet', PhD.

Katedra histórie FHV UMB v Banskej Bystrici